

Standpunt ISO macrodoelmatigheid

In de Telegraaf en via het Hoger Onderwijs Persbureau (HOP) zijn dinsdag 22 maart 2016 berichten verschenen over een structurele macrodoelmatigheidstoets (de nut en noodzaak) van opleidingen in het hoger onderwijs.

In het onderzoek 'Blik op de Toekomst'¹ heeft het ISO in 2015 al gepleit voor een structurele doelmatigheidscheck. Dit standpunt is wederom naar voren gebracht in reactie op de uitzending van De Monitor van 7 februari 2016.

Hieronder zetten wij kort ons standpunt uiteen.

Wat zien wij op dit moment?

- Studenten beginnen te vaak aan grootschalige studies met beperkte informatie over hun arbeidskansen en baanperspectieven. Zij komen vervolgens moeilijk aan een baan. De uitzending van De Monitor maakte dit probleem pijnlijk zichtbaar.
- Uit de HBO-Monitor van 2014 blijkt dat opleidingen hun studenten nog te weinig voorbereiden op de arbeidsmarkt. De helft van de studenten - in alle sectoren - geven aan niet tevreden te zijn over de aansluiting op de arbeidsmarkt.
- Het onderwijsaanbod is te veel versnipperd. In een rapport van de Onderwijsraad² wordt deze versnippering een structureel probleem genoemd voor de aansluiting op de arbeidsmarkt, met name in het hbo. Studenten zijn daar uiteindelijk de dupe van.
- In het onderzoek 'Blik op de Toekomst' geeft van de 28 bevraagde onderwijsdirecteuren 54% aan dat een macrodoelmatigheidscheck nodig is. Van alle opleidingsdirecteuren geeft echter maar 14% aan dat een dergelijk onderzoek wel eens heeft plaats gevonden. Slechts 4 van de 28 onderwijsdirecteuren is tegen een structurele toets.
- Nieuwe opleidingen worden wel getoetst op hun 'nut en noodzaak', maar bestaande opleidingen niet.
- Bij hogescholen en universiteiten is er op dit moment niet overal genoeg aandacht voor het arbeidsmarktperspectief en eerlijke voorlichting daarover, ook dit kwam in de uitzending van de Monitor duidelijk naar voren. Hetzelfde geldt voor de voorbereiding en aansluiting op de arbeidsmarkt en maatschappij.
- Bij opleidingen ontbreekt een prikkel om bewust en kritisch bezig te zijn met de aansluiting en voorbereiding op de arbeidsmarkt, terwijl er tegelijkertijd wel een duidelijke bekostigingsprikkel aanwezig is om veel studenten aan te trekken.
- Het lukt opleidingen niet altijd om via sectorafspraken maatregelen te treffen met betrekking tot de instroom van studenten en de gevolgen daarvan voor de aansluiting en de vraag van de arbeidsmarkt.

Welke overwegingen heeft het ISO?

¹ Interstedelijk Studenten Overleg (2015). Blik op de toekomst.

² Advies *Zicht op macrodoelmatig onderwijsaanbod* van de Onderwijsraad, juni 2012

- ‘Nut en noodzaak’ van opleidingen beperkt zich uiteraard niet alleen tot de arbeidsmarkt. Het gaat juist om veel meer factoren zoals bijvoorbeeld wetenschap en de maatschappelijke waarde van een opleiding. Kleine opleidingen die dreigen te verdwijnen maar wel van grote waarde zijn voor de maatschappij kunnen volgens het ISO dus ook macrodoelmatig zijn. Het is breder dan economisch nut.
- Voor het ISO staan bij een macrodoelmatigheidscheck het belang van studenten centraal. Het spreekt voor zich dat studenten graag een baan willen vinden in de sector waarvoor zij opgeleid zijn. Juist bij grootschalige opleidingen als rechten, economie en psychologie vinden wij dat als er elk jaar duizenden studenten aan deze opleidingen beginnen, deze opleidingen een extra verantwoordelijkheid hebben om de studenten goed voor te bereiden op de arbeidsmarkt.
- Het hbo en wo zijn verschillende sectoren. Het hbo leidt veel directer op tot een beroep, omdat het immers beroepsopleidingen zijn. Terwijl er bij het wo sprake is van een bredere academische vorming waar veel minder direct een arbeidsmarkt tegenover valt te plaatsen. Daarom vereisen het hbo en wo een verschillende aanpak met betrekking tot macrodoelmatigheid.

Waar pleit het ISO voor?

- Beoordeel structureel de ‘nut en noodzaak’ van opleidingen, zowel in hun aansluiting op de arbeidsmarkt alsook door te kijken naar de maatschappelijke waarde. De aansluiting van een opleiding op de arbeidsmarkt en maatschappij is voor studenten van groot belang. Het mag nooit een doel op zich zijn, maar het gaat immers om hun toekomstperspectieven. Wat het ISO betreft ligt het voor de hand om de Commissie Doelmatigheid Hoger Onderwijs (CDHO) het huidige opleidingsaanbod te laten toetsen, zoals ze dat ook doet voor nieuwe opleidingen. Op die manier kan het arbeidsmarktperspectief van opleidingen worden onderzocht, maar ook de wijze waarop opleidingen studenten voorbereiden en voorlichten over de aansluiting op de arbeidsmarkt.
- Deze commissie heeft wat betreft het ISO een bredere taakopdracht dan alleen de prognoses van de arbeidsmarkt te vergelijken met de instroomcijfers van opleidingen. Zo simpel is het helaas niet. Daarom stellen wij de volgende taken voor:
 - de commissie geeft de opleiding de mogelijkheid om zelf met oplossingen te komen, bijvoorbeeld door beter voor te lichten of breder op te leiden
 - de commissie kijkt niet alleen naar aansluiting met de arbeidsmarkt zelf, maar ook naar hoe de opleiding rekening houdt met de aansluiting tot de arbeidsmarkt of het beroepenveld in het onderwijs.
 - de commissie geeft de opleidingen de kans om tot zelfregulering binnen de sector te komen en geeft in het uiterste geval advies aan de minister
 - uiteindelijk kan de commissie de minister adviseren gebruik te maken van de huidige wettelijke mogelijkheden om bij opleidingen de instroom te beperken via een capaciteits- of arbeidsmarktfixus

Het ligt voor de hand dat de commissie zich richt op opleidingen of sectoren waar de problematiek momenteel het grootst is. Bij opleidingen waar er geen problemen zijn, is ingrijpen uiteraard niet nodig.

- Voor het hbo en wo is er wat betreft het ISO een belangrijk verschil in de consequentie van de macrodoelmatigheidscheck. Bij het hbo kan de check er – in het

uiterste geval – toe leiden dat opleidingen worden samengevoegd of worden beperkt wat betreft de instroom. Bij het wo kan dit volgens het ISO niet omdat de directe link met het beroepenveld minder duidelijk is. Bovendien stellen studenten vaak een ‘eigen’ opleiding samen via bachelors, minoren en masters. Studenten die een hbo-opleidingen volgen moeten er echter wel van uit kunnen gaan dat hun opleiding een reëel arbeidsmarktperspectief met zich mee brengt. Daarom volgen zij immers een beroepsopleiding. Wij zien daarom met name in het hbo voor de overheid een grote verantwoordelijkheid om te sturen en – als het echt niet anders kan – in te grijpen.

Wat hoopt het ISO te bereiken?

- Door een periodieke toets worden opleidingen gedwongen om studenten beter voor te lichten en voor te bereiden op een toekomstige baan. Het gaat er om dat opleidingen zelf actief aan de slag gaan om verbeteringen door te voeren.
- Opleidingen die desondanks voortdurend met te grote studentenaantallen kampen en weigeren om gebruik te maken van de wettelijke mogelijkheden om op die gronden (onderwijs capaciteit of arbeidsmarktfixus) in te grijpen, kunnen uiteindelijk hun bekostiging verliezen of worden samengevoegd.

